

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**
Jilská 1, Praha 1
Tel.: 286 840 129
E-mail: jan.cervenka@soc.cas.cz

Změny v důchodovém systému z pohledu veřejnosti – listopad 2014

Technické parametry

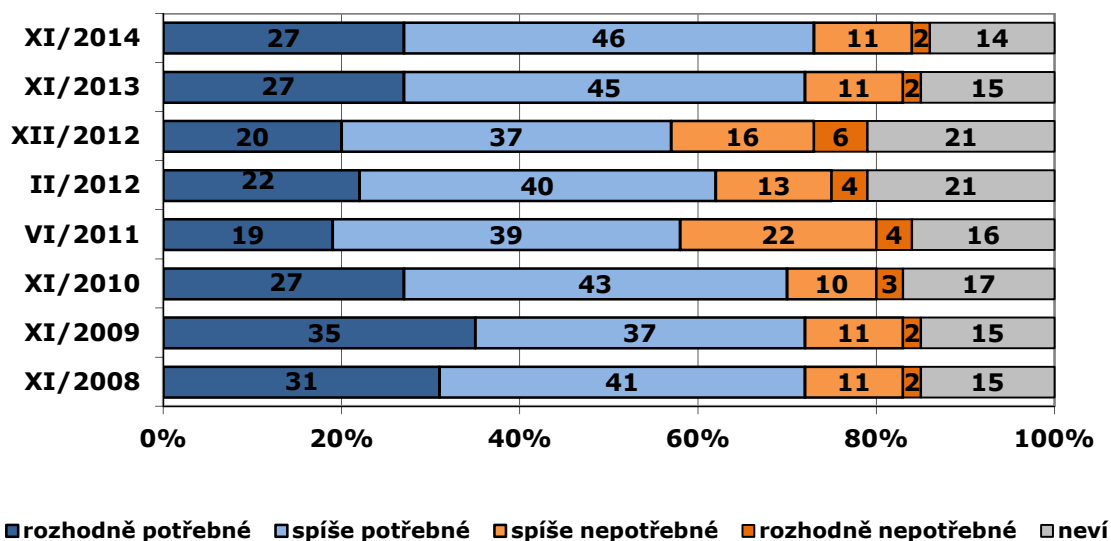
Výzkum:	<i>Naše společnost, v14-11</i>
Realizátor:	<i>CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>3. – 10. 11. 2014</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1085</i>
Počet tazatelů:	<i>253</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>ES.20, ES.30, ES.37</i>
Zveřejněno dne:	<i>19. ledna 2015</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

Ve svém listopadovém šetření se Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR, v.v.i., zaměřilo na některé otázky spojené s důchodovým systémem a reformou penzí. V rámci tohoto tematického bloku respondenti odpovídali na otázku, zda je či není potřebné změnit stávající důchodový systém, měli se vyjádřit k některým možným změnám v tomto systému a nakonec výzkum zjišťoval jejich povědomí o současné relaci mezi objemem vybraného sociálního pojištění a objemem vyplacených důchodů.

Graf 1 přináší výsledky odpovědí na otázku, zda stávající důchodový systém v ČR je obecně potřeba změnit. Necelé tři čtvrtiny (73 %) občanů se domnívají, že změna důchodového systému je potřebná, v tom 27 % tento názor zastává „rozhodně“ a 46 % „spíše“, jen 13 % zastává opačný názor (11 % „spíše“ a 2 % „rozhodně“), zbývajících 14 % dotázaných se k dané otázce nedokázalo vyslovit a zvolilo odpověď „nevím“.

Ve srovnání s listopadem 2013, kdy byla stejná otázka pokládána ve výzkumu naposledy, nedošlo k žádné statisticky významné změně. V porovnání s koncem roku 2012 se pak zastoupení názoru, že změna stávajícího důchodového systému je potřebná, velmi výrazně zvýšilo (o šestnáct procentních bodů), a to jak na úkor názoru opačného, u něhož byl zaznamenán pokles o devět procentních bodů, tak i podílu nerozhodných odpovědí, který se snížil o sedm procentních bodů od prosince 2012. K tomuto posunu došlo krátce poté, co v platnost vstoupila reforma důchodového systému předchozí vlády zavádějící tzv. druhý důchodový pilíř. I přesto však se ve prospěch potřeby změny stávajícího důchodového systému poněkud častěji vyslovovali lidé, kteří upřednostňují princip zásluhovosti systému před jeho solidárností (82 %), než ti, kdo preferují solidárnost systému (67 %). Výrazně častěji o potřebě změny pak mluvili ti, kdo stávající důchodový systém vnímají jako nespravedlivý (89 %), zatímco mezi těmi, kdo důchodový systém vnímají jako spravedlivý, se podíl vyjádření pro potřebu změny pohyboval na úrovni téměř jedné poloviny (49 %). Pro potřebu změny se rovněž častěji vyjadřují ti, kdo si myslí, že by se o své důchodové zabezpečení měli starat občané (83 %), než lidé upřednostňující v tomto ohledu roli státu (69 %). Aktuální rozložení názorů na to, zda je či není potřeba měnit stávající důchodový systém, je přitom srovnatelné s tím, jež zaznamenávala šetření v letech 2008 až 2010.

Graf 1: Je potřebné změnit stávající důchodový systém v ČR?¹

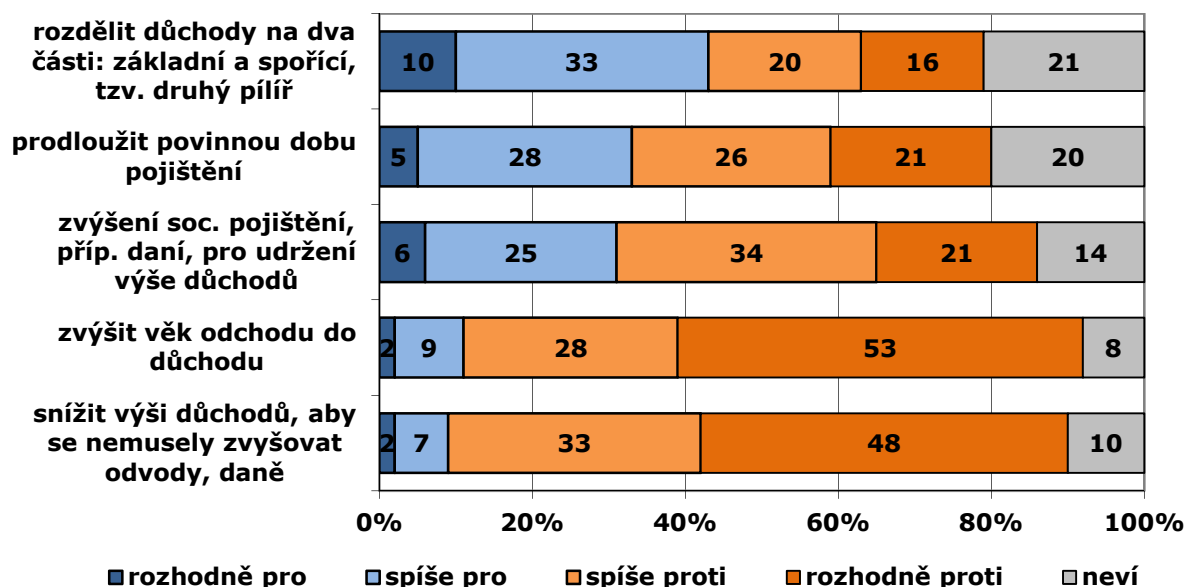
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost 3. – 10. 11. 2014, 1085 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.*

Z hlediska sociodemografických charakteristik jsou o tom, že stávající důchodový systém je třeba změnit, statisticky významně častěji přesvědčeni lidé s vysokoškolským vzděláním, vysoce kvalifikovaní odborníci nebo vedoucí pracovníci a podnikatelé nebo samostatně činní.

¹ Znění otázky: „Je podle Vašeho názoru potřebné nebo nepotřebné změnit stávající důchodový systém v České republice? Rozhodně potřebné, spíše potřebné, spíše nepotřebné, rozhodně nepotřebné.“

Graf 2 ukazuje výsledky v případě otázky, která zkoumala názory občanů na jednotlivá konkrétní opatření týkající se důchodového systému. Jediným opatřením, u něhož v aktuálním šetření mírně převážil podíl souhlasu (43 %) nad podílem odmítnutí (36 %), je rozdělení důchodů na základní část zajišťující solidaritu a na spořicí část, tzv. druhý pilíř, ze které by každému bylo vypláceno podle výše jeho příspěvku do důchodového systému. Pro ostatní opatření platí, že u převažující části veřejnosti vyvolávají odmítavá stanoviska. Relativně vyšší míra souhlasu na úrovni jedné třetiny se objevuje u prodloužení povinné doby pojištění (33 % souhlasí, 47 % je proti) a zajištění stávající výše důchodů zvýšením sociálního pojištění nebo daní (31 % pro, 55 % proti). Zvýšení věku pro odchod do důchodu a snížení výše důchodů, aby se nemusely zvyšovat odvody či daně, jsou opatřeními, u nichž je podpora velmi nízká, na úrovni okolo desetiny (11 %, respektive 9 %), a jednoznačně převažuje nesouhlas zastávaný zhruba čtyřmi pětinami populace (shodně 81 %). V případě rozdělení důchodů na dvě části s vytvořením druhého pilíře a prodloužení povinné doby pojištění se objevuje vysoký podíl „neví“ okolo jedné pětiny.

Graf 2: Náзор na opatření v důchodovém systému²

Pozn.: Seřazeno podle podílu podpory.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 10. 11. 2014, 1085 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z uvedených dat je patrné, že ochota akceptovat konkrétní opatření v důchodovém systému, na něž jsme se ptali, je značně nižší než vyjádřený názor, že systém potřebuje změnu (viz graf 1). Asi třetina (34 %) dotázaných přitom nepodpořila ani jedno z opatření, jimiž se výzkum zabýval, ačkoli i mezi

² Znění otázky: „Co si myslíte o následujících opatřeních v důchodovém systému? Jste pro nebo proti, aby tato opatření byla uplatňována či zaváděna? a) Zvýšení sociálního pojištění, případně daní, aby bylo možné udržet výši důchodů, b) snížení výše důchodů, aby se nemusely zvyšovat odvody na sociální pojištění, případně daně, c) zvýšení zákonem stanoveného věku odchodu do důchodu, d) prodloužení povinné doby pojištění, e) rozdělení důchodů na základní část, která bude vyplácena přibližně všem stejně a bude zajišťovat solidaritu, a na spořicí část, tzv. druhý pilíř, ze které bude každému vypláceno podle výše jeho příspěvku do důchodového systému.“

nimi dvě třetiny (68 %) vyjádřily mínění, že stávající důchodový systém potřebuje změnu. V případě některých opatření, což se týká zvýšení sociálního pojištění, snížení důchodů a zvýšení věkové hranice pro odchod do důchodu, byla dokonce zaznamenána o něco vyšší podpora mezi dotázanými, kteří si myslí, že současný důchodový systém není třeba měnit. Pouze v případě vytvoření druhého pilíře se podpora těchto kroků pohybovala statisticky významně výše mezi dotázanými, kteří si myslí, že je potřebné současný důchodový systém změnit, než u lidí s opačným názorem, u prodloužení povinné doby pojištění to bylo zhruba vyrovnané.

Z podrobnější analýzy vyplynulo, že zvýšení pojistného nebo daní s cílem udržet úroveň důchodů podporují častěji lidé ve věku nad 60 let, důchodci, nižší odborní pracovníci a voliči ČSSD, proti se výrazně častěji staví podnikatelé a samostatně činní, provozní pracovníci a řadoví úředníci.

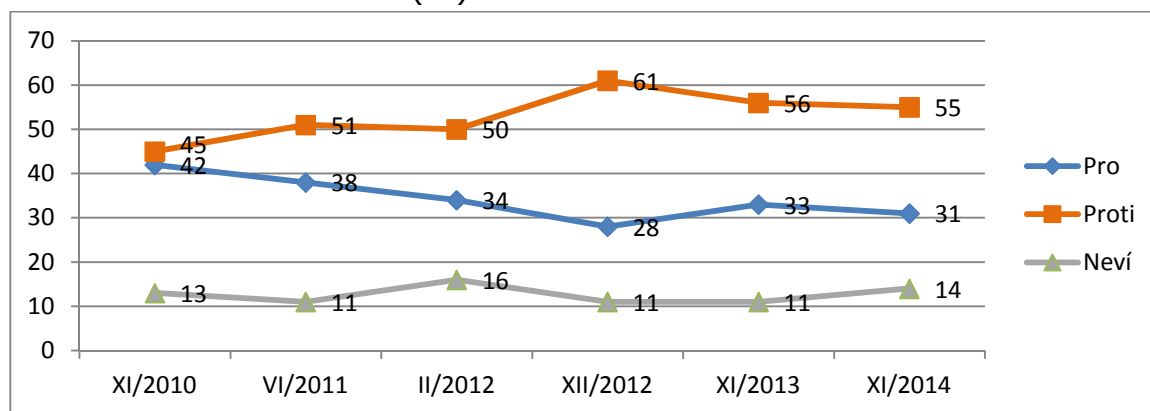
Naopak snížení důchodů při nezvyšování pojistného a daní relativně častěji podpořili lidé ve věku do 45 let, respondenti, kteří se politicky hlásí k pravici, a stoupenci ODS, proti byli ve zvýšené míře lidé od 60 let výše, důchodci a ti, kteří se na škále politické orientace řadí jednoznačně na levici.

Zvýšení věkové hranice pro odchod do důchodu se ve zvýšené míře vyslovovali ti, kdo se politicky řadí k pravici.

Prodloužení povinné doby pojištění má poněkud vyšší podporu mezi dotázanými s dobrou životní úrovní, dotázanými řadícími se politicky k pravici a příznivci ODS, proti se výrazně častěji stavěli lidé se špatnou životní úrovní.

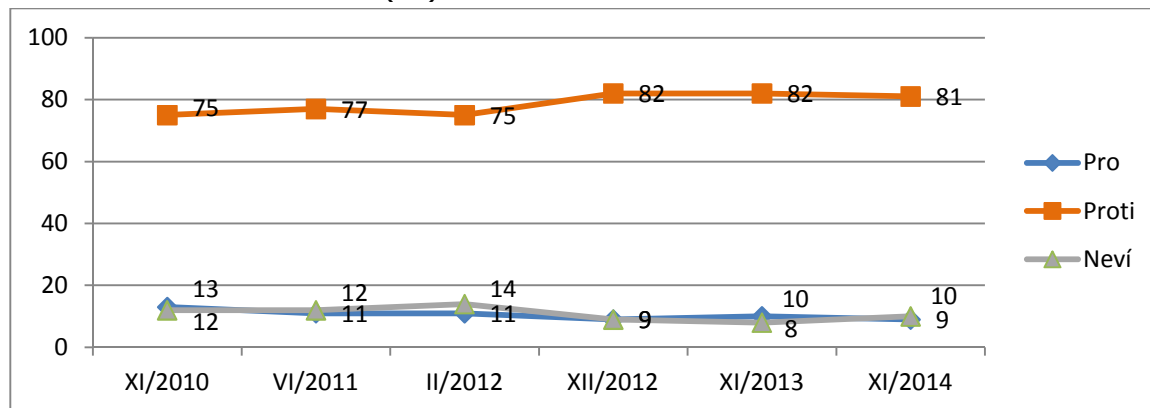
Rozdělení důchodů na základní a spořicí část v podobě tzv. druhého pilíře častěji podpořili dotázaní, kteří životní úroveň své domácnosti označují jako dobrou, absolventi vysokých škol, ženy v domácnosti nebo na mateřské, ti, kdo se politicky jednoznačně řadí na pravici, a stoupenci ANO či TOP 09, naopak proti tomu jsou ve zvýšené míře lidé ve věku od 60 let výše, důchodci, lidé se špatnou životní úrovní, respondenti řadící sami sebe jednoznačně na levici a voliči KSČM.

Graf 3a: Názor na opatření v důchodovém systému – zvýšení sociálního pojištění – časové srovnání (%)

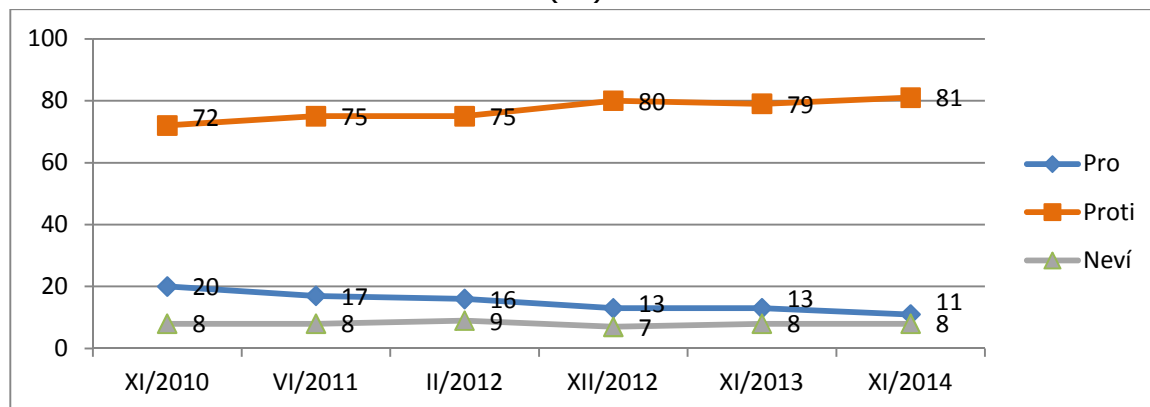
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Graf 3b: Názor na opatření v důchodovém systému – snížení výše důchodů – časové srovnání (%)

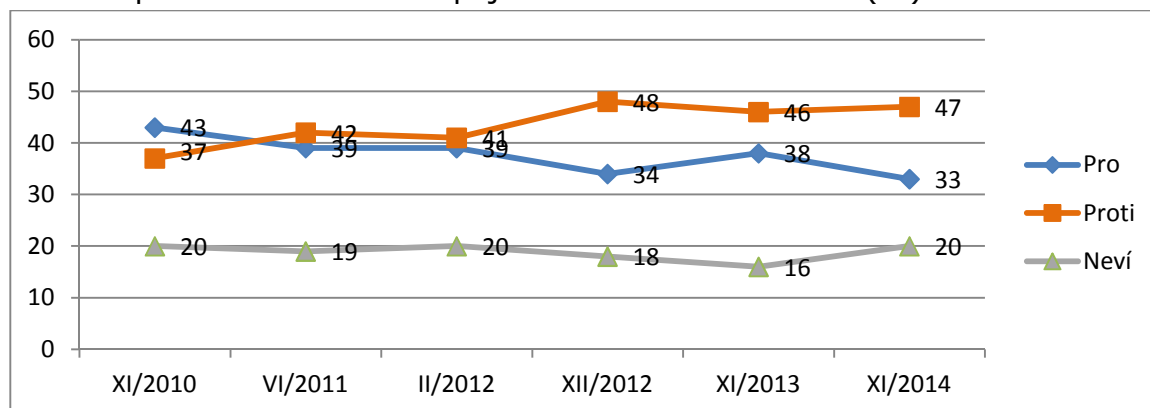
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Graf 3c: Názor na opatření v důchodovém systému – zvýšení věku pro odchod do důchodu – časové srovnání (%)

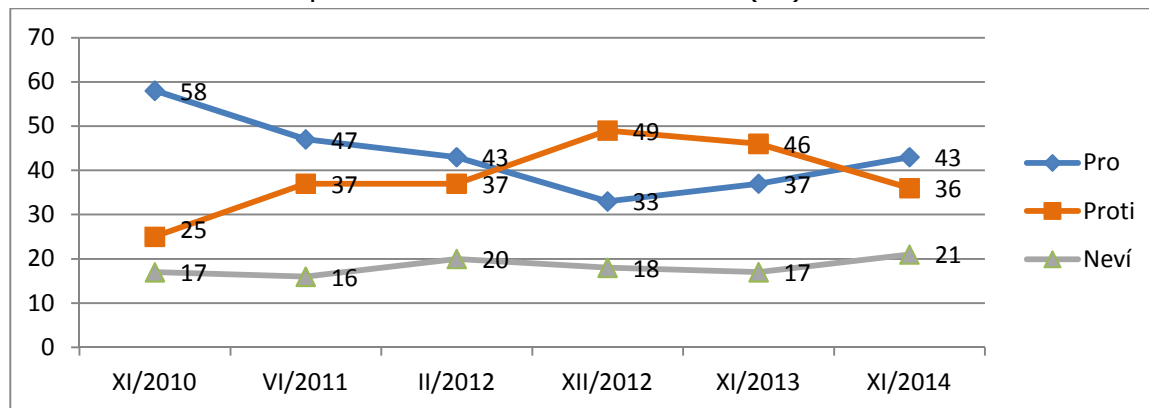
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Graf 3d: Názor na opatření v důchodovém systému – prodloužení doby povinného sociálního pojištění – časové srovnání (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Graf 3e: Náзор na opatření v důchodovém systému – rozdělení důchodů na základní a spořicí část – časové srovnání (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Z časového srovnání, jak je prezentují grafy 3a až 3e, vyplývá, že oproti listopadu 2013 se postoje statisticky významně posunuly v případě rozdělení důchodů na dvě části, základní, jež by zajišťovala solidaritu, a spořicí, tzv. druhý pilíř, z něhož by důchody byly vypláceny podle výše příspěvků do důchodového systému, kde došlo k poklesu podílu nesouhlasících o deset procentních bodů a mírnějšímu vzestupu podílu souhlasu o šest procentních bodů při souběžném nárůstu podílu nerozhodnutých o čtyři procentní body. Postoje k tzv. druhému pilíři se tak vrátily zpět na úroveň, jež byla zaznamenána v únoru 2012. V případě prodloužení doby povinného sociálního pojištění pak o pět procentních bodů poklesl podíl podpory, což se projevilo mírným vzestupem nerozhodných odpovědí o čtyři procentní body. V delším časovém srovnání pak můžeme vidět, že od roku 2010, kdy byla v tehdejší listopadovém výzkumu tato otázka zkoumána poprvé, podíl souhlasného názoru s jednotlivými opatřeními v důchodovém systému ve všech případech poklesl.

Tabulka 1: Povědomí o velikosti příjmů důchodového systému v poměru k výdajům (%)³

	XI/10	VI/11	II/12	XII/12	XI/13	XI/14
Stejně	10	12	11	13	10	9
Větší	28	29	30	31	31	27
Menší	42	39	34	36	34	37
Neví	20	20	25	20	25	27

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. – 10. 11. 2014, 1085 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Poslední otázka bloku věnovaného důchodovému systému zjišťovala, jaké povědomí mají občané o bilanci důchodového systému z hlediska jeho základních

³ Znění otázky: „Když vezmete na jedné straně sociální pojištění, které se každý rok vybere, a na druhé straně důchody, které jsou vypláceny, jaký je podle Vás současný stav v České republice?“ Varianty odpovědí: množství vybraných peněz je stejné jako množství vyplacených peněz; množství vybraných peněz je větší než množství vyplacených peněz a část zůstává jako rezerva v důchodovém systému; množství vybraných peněz je menší než množství vyplacených peněz a důchody jsou financovány i z jiných zdrojů státního rozpočtu.“

příjmů z vybraného sociálního pojištění a výdajů na vyplácené důchody, která je od roku 2009 zejména v důsledku snížení sazeb pojistného a zavedení stropu pro jeho výši soustavně záporná, přičemž roční schodek důchodového účtu se v čase prohluboval. Z výsledků zachycených v tabulce 1 plyne, že správnou odpověď na položenou otázku zná nebo dokáže uhodnout jen o málo více než třetina dotázaných (37 %), více než čtvrtina (27 %) se domnívá, že důchodový systém je v přebytku, a desetina (9 %) se domnívá, že je vyrovnaný. Více než čtvrtina (27 %) dotázaných pak přiznala, že odpověď nezná. V porovnání s výzkumem uskutečněným v roce 2013 se přitom rozložení odpovědí na danou otázku příliš nezměnilo, když pouze podíl těch, kdo si myslí, že je důchodový systém v přebytku, zaznamenal statisticky významný pokles o čtyři procentní body.

Z podrobnější analýzy vyplývá, že správnou odpověď poněkud častěji uvádějí muži, absolventi vysokých škol a respondenti, kteří se politicky řadí jednoznačně na pravici. Lidé, kteří si myslí, že důchodový systém nepotřebuje změnu, se významně častěji domnívají, že příjmy a výdaje důchodového systému jsou vyrovnané.